

Informacijski horizonti hrvatskih stručnjaka različitih profesija

Ivana Turk, ivana.turk@gmail.com

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek

Kornelija Petr Balog, kpetr@ffos.hr

Odsjek za informacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku

Libellarium, IX, 2 (2016): 321 – 354.

UDK: 025.4.03=111

DOI: <http://dx.doi.org/10.15291/libellarium.v9i2.267>

Izvorni znanstveni rad

Sažetak

Rad donosi dio rezultata istraživanja¹ provedenog u svibnju 2015. godine u Osijeku na uzorku od pet liječnika i pet nastavnika hrvatskog jezika i književnosti. Cilj istraživanja bio je utvrditi kategorije informacijskih izvora koje koriste stručnjaci različitih profesija pri obavljanju svoga posla te je u tu svrhu korišten metodološki okvir informacijskih horizonata koji je predložila autorica D. Sonnenwald. U ovom su radu predstavljeni rezultati prikupljeni kvalitativnom metodom mapa informacijskih horizonata ispitanika. Rezultati istraživanja pokazuju kako liječnici u većoj mjeri koriste mrežne izvore, a nastavnici tiskane iako te izvore u velikoj mjeri koriste i jedni i drugi. Mlađi ispitanici uključuju više informacijskih izvora u svoje informacijske horizonte od starijih, ali stariji ispitanici u većoj mjeri koriste mrežne izvore. Doprinos je ovoga rada provođenje jednoga od prvih istraživanja toga teorijskog okvira u situacijama vezanima uz posao.

KLJUČNE RIJEČI: informacijski horizonti, informacijski izvori, informacijsko ponašanje korisnika, liječnici, nastavnici

Uvod

Informacijsko ponašanje korisnika (eng. *Human Information Behaviour*) odnosi se na načine na koje pojedinci stupaju u interakciju s informacijama, s posebnim naglaskom na traženje i korištenje pronađenih informacija (Bates 2009). Prema Wilsonu koji je dao jednu od najcitiranijih definicija informacijskog ponašanja informacijsko je ponašanje ukupno ljudsko ponašanje u odnosu na informacijske

1 Rad je nastao na temelju diplomske radnje pod nazivom *Informacijski horizonti stručnjaka različitih profesija* autorice Ivane Turk pod mentorstvom prof. dr. sc. Kornelije Petr Balog. Rad je obranjen 15. 9. 2015.

izvore i kanale, a uključuje aktivno i pasivno traženje informacija kao i njihovo korištenje (Wilson 2000). Donald O. Case (2012) ponavlja i proširuje Wilsonovu definiciju i informacijsko ponašanje definira kao traženje informacija te sva ostala nenamjerna ili pasivna ponašanja, kao što je slučajno nailaženje na informacije, ali i namjerna ponašanja koja ne uključuju traženje, kao što je primjerice aktivno izbjegavanje informacija.

Zanimanje za to područje bilo je motivirano različitim razlozima – knjižničari su željeli bolje razumjeti svoje korisnike, vladine su ustanove željele bolje razumjeti načine na koje znanstvenici koriste znanstvene informacije, a sve s ciljem što bolje integracije novih znanstvenih spoznaja u gospodarske procese, a sociologe je zanimalo u kojim sve situacijama pojedinci koriste informacije (Bates 2009). Wilson (2000) smatra da je moderno pretraživanje informacija počelo nakon Drugog svjetskog rata, oko 1948., kada se pojavio niz novih, i zbog rata neobjavljenih, istraživanja i radova na tu temu. Sve do 1980-ih godina sva su istraživanja informacijskoga ponašanja bila usmjerena na izvore, odnosno dokumente, a ne na individualne korisnike, no u istraživanjima brojnih utjecajnih znanstvenika na ovome polju fokus 1980-ih postaju korisnici, a pri istraživanjima kvalitativne metode zamjenjuju kvantitativne (Wilson 2000). Od tada brojni znanstvenici iznose svoje teorije informacijskoga ponašanja, a jedna je od njih i teorija informacijskih horizonata.

Koncept informacijskih horizonata – prednosti i nedostaci originalnog teorijskog okvira

Teorijski okvir informacijskih horizonata iznijela je Diane Sonnenwald 1999. godine, a temeljio se na empirijskim istraživanjima informacijskoga ponašanja korisnika u različitim okruženjima (Sonnenwald 1999, 176).

Ta teorijska osnova D. Sonnenwald razvija okvir istraživanja i traženja informacija, njihova filtriranja, korištenja i diseminacije, a predlaže da se unutar konteksta ili situacije stvaraju informacijski horizonti unutar kojih ljudi reagiraju (Sonnenwald i Wildemuth 2001). Drugim riječima, u trenutku kada osoba odluči potražiti informacije, ona to čini u okviru svog 'informacijskog horizonta' (Sonnenwald 1999). Različiti izvori mogu biti obuhvaćeni u informacijske horizonte pojedinaca – naprimjer društvene mreže osobe koje uključuju kolege, predmetne stručnjake i knjižničare, zatim dokumenti, mediji, mrežne stranice, knjige, alati za pretraživanje, eksperimenti te promatranje okoline. Informacijski horizonti te izvori koje oni obuhvaćaju određeni su na društvenoj te individualnoj razini, tj. mišljenja će drugih utjecati na mišljenje pojedinca o određenom informacijskom izvoru, a interakcije će s drugima vjerojatno uzrokovati promjene u pojedinčevu informacijskom horizontu.

Teorija informacijskih horizonata stoga predlaže da su određene vrste podataka, koje inače nisu bile uključivane u istraživanja informacijskoga ponašanja

korisnika, važne za povećanje razumijevanja informacijskoga ponašanja, a ti podaci uključuju donesene odluke i poduzete radnje tijekom procesa traženja informacija; kada i zašto osobe pristupaju informacijskim izvorima i kanalima (ili zašto im ne pristupaju), odnose i međusobnu povezanost informacijskih izvora, osobne preferencije i evaluaciju informacijskih izvora te utjecaj konteksta i situacija na proces traženja informacija (Sonnenwald 2005).

Mapa informacijskih horizonata prikazuje sve informacijske izvore ispitanika, uključujući i ljude te pruža grafičku artikulaciju informacijskoga horizonta u određenom kontekstu. Unatoč prednostima kod analize i grafičkog prikaza važnosti izvora informacija za pojedince mora se istaknuti kako većina empirijskih istraživanja temeljenih na tom teorijskom okviru ne uključuje metodu skiciranja mapa, a jedan su od mogućih razloga za to poteškoće na koje ispitanici nailaze kada trebaju pobrojati sve izvore koje su koristili u određenom kontekstu ili situaciji (Tsai 2010). Povrh toga, budući da Sonnenwald smatra da odabir informacija i izvora unutar tih konteksta valja promatrati kao dinamičan proces, Tsai propituje teškoću pristupa tako kompleksnom problemu primjenjujući samo jednu mapu informacijskih horizonata (Ibid).

Savolainen i Kari (2004) su primijetili kako Sonnenwald nije jasno razlučila fizički prostor informacijskih izvora i percipirani informacijski horizont. Stoga su ti autori razradili pristup iz perspektive traženja informacija u svakodnevnom životu te predložili novi koncept, horizont informacijskih izvora. Taj dvojac naime smatra da su informacijski horizonti zamišljena polja, a prema tomu se ona ne sastoje od fizičkih informacijskih izvora. Takva vrsta percipiranih informacijskih horizonata širi se od korisnika koji traže informacije do najdalje granice njihova percipiranoga informacijskoga okoliša, odnosno horizonta, a Savolainen i Kari dodatno su naglasili aspekte blizine i udaljenosti uvođenjem zona preferencija izvora kako bi objasnili razlike u relevantnosti informacijskih izvora iz perspektive ispitanika. Nadalje, razlučili su stabilne i dinamične informacijske horizonte – prema autorima informacijski horizonti neovisni o situacijama relativno su stabilni, dok su informacijski horizonti pokrenuti problemom dinamični i skloni mijenjanju.

Isto Huvila predložio je alternativni način uporabe metode skiciranja mapa s novom metodologijom. On u svome radu *Analytical information horizon maps* navodi nedostatke prvobitne metodologije te predlaže korištenje analitičkih mapa informacijskih horizonata, za koje smatra da olakšavaju istraživački proces. Njegova je temeljna pretpostavka da je djelotvornije da istraživač iscrta mape iz transkripta intervjua nego da ispitanici sami skiciraju mape bez intervjuiranja (Huvila 2009). Nedostatak je te metode što bi mape informacijskih horizonata u potpunosti interpretirali istraživači te na taj način ne bi istraživali početnu hipotezu kako korisnici smještaju informacijske izvore na svoje mape.

Diane Sonnenwald navodi kako su teorijski okvir i metodologija istraživanja informacijskih horizonata utjecali na znatan broj istraživanja o informacijskim potrebama srednjoškolaca, studenata preddiplomskoga i diplomskoga studija,

starijih odraslih osoba te stručnjaka određenih profesija, poput novinara, inženjera i znanstvenika. Pa ipak, Tsai navodi kako je vrlo malen broj istraživanja zaista temeljen na teorijskom okviru informacijskih horizonata, a provedena su istraživanja većinom usmjerena na ponašanje pri pretraživanju informacija u neprofesionalne svrhe (Tsai 2010).

Jedno od istraživanja koje se bavilo primjenom metodologije informacijskih horizonata bilo je istraživanje informacijskog ponašanja studenata slabijega socijalno-ekonomskog statusa na preddiplomskom studiju (Sonnenwald, Wildemuth i Harmon 2001), poslijediplomskih tajvanskih studenata na studiju u SAD-u (Tsai 2010), preddiplomskih američkih studenata različitih studijskih grupa (Tsai 2012) te ponovno preddiplomskih studenata (Tsai i Kim 2013). Savolainen (2007) daje prikaz istraživanja kojim je ispitao informacijske izvore i horizonte 25 ekoloških aktivista koji se zaštitom okoliša bave u slobodno vrijeme, a Savolainen i Kari (2004) izvjestili su o pretraživanju informacija na internetu u kontekstu samorazvoja ispitanika.

Istraživanje opisano u ovome radu nalazi se u kategoriji istraživanja usmjerenih na ponašanje pri pretraživanju informacija za potrebe posla te je jedno od rijetkih provedenih istraživanja u svijetu koje je koristilo metodologiju informacijskih horizonata za istraživanje informacijskog ponašanja djelatnika na poslu, a prema spoznajama autora u Hrvatskoj prvo takve vrste.

Traženje informacija u kontekstu radnog okruženja stručnjaka

U informacijskim i komunikacijskim znanostima koncept različitih okruženja odnosno *kontekst* izuzetno je važan jer on daje smisao ljudskom informacijskom ponašanju (Dervin 1997). Ovdje valja naglasiti da je kontekst višedimenzionalan te da se može opisati uz pomoć različitih atributa (Ibid) i upravo je identifikacija tih atributa zapravo predmet brojnih istraživanja danas. Na tu se premisu i važnost konteksta za promatranje informacijskog ponašanja pojedinca naslanja i ideja da se informacijska pismenost pojedinca valja promatrati u okviru okruženja u kojem pojedinac djeluje (Lloyd 2006), a ne kao izdvojena skupina znanja i vještina. Osoba koja traži informacije mora znati što se od dostupnih informacijskih izvora nalazi u njezinu okruženju.

Okruženje radnog mjesta specifično je jer pruža puno kompleksnije, raznolikije i vrlo često neopipljivije izvore informacija nego što je to slučaj s primjerice obrazovnim (odnosno školskim) kontekstom (Johnston i Webber 2002, Lloyd 2005). Da bi se spoznalo na koji se način traže i pronalaze informacije u radnom okruženju, mora se imati na umu da se informacije i znanje proizvode, ali i distribuiraju u društvu te da pristup tom znanju ili informacijama može biti društveno uvjetovan. Stoga se u radnom okruženju pojedinci ne mogu isključivo pouzdati u samostalno i individualno učenje, nego moraju konzultirati izvore

koje vrednuje određena zajednica stručnjaka (Billet 2003). U skladu s time od izuzetnog su značaja i postupci dijeljenja informacija koje su zabilježene među različitim grupacijama – to mogu biti skupine koje se organiziraju oko nekog zajedničkog hobija, npr. amaterske genealogije (Fulton 2009), zajedničkog iskustva neke teške bolesti, poput oboljelih od HIV-a/AIDS-a (Veinot 2009), pa do ljudi koje spaja zajedničko radno mjesto, poput sveučilišnih nastavnika (Huotari i Chatman 2001) ili disciplina (Talja 2002) te naposljetku ljudi koji rade u istoj ustanovi, poput npr. medicinskih sestara (Pettigrew 1999). U osnovi, neka vrsta zajedničkih značajki prožima većinu radnih okruženja – stoga nije neobično da ljudi koji u njima djeluju dijele ne samo zajedničke ciljeve i interese nego i alate i zadatke (Pilerot 2012).

Radno okruženje karakteriziraju različiti izvori informacija koji se u osnovi mogu svrstati u tri skupine (Lloyd 2004). U prvu skupinu možemo ubrojati *tekstualne* informacije koje su dostupne kroz objavljenu dokumentaciju potrebnu za obavljanje posla. Tu pripadaju brojni administrativni dokumenti poput pravilnika, poslovnika i sl., ali i priručnici za obuku i izobrazbu djelatnika. Djelatnici moraju znati kako pronaći i pristupiti informacijama u tim dokumentima i to je presudno za njihovo razumijevanje radnih procesa. U drugu skupinu ubrajaju se *društvene* informacije koje predstavljaju spoznaje koje dijele pripadnici iste struke/organizacije, a do kojih su došli kroz zajedničko rješavanje zadataka na poslu. Ta vrsta informacija vrlo često ulazi u domenu tacitnog znanja i izuzetno se teško može tekstualno predstaviti. Istovremeno, ta vrsta informacija ima izuzetno visoku vrijednost i upravo su one presudne za transfer djelatnika početnika u iskusnog djelatnika. U posljednju skupinu informacija ubrajaju se *fizičke* informacije koje djelatnicima dolaze putem njihova fizičkog tijela te promatranjem postupaka drugih kolega na poslu. Naša tijela odražavaju našu svjesnost interakcije s informacijama. Ona prikupljaju senzorne informacije, služe kao spremišta znanja i diseminatori fizičkog iskustva. Kao i kod društvenih informacija i kod fizičkih informacija postoji problem njihove tekstualne reprezentacije i bilježenja.

Što se tiče informacijskih izvora i informacijskog ponašanja liječnika, postoji niz radova koji su utvrdili da primjerice liječnici opće prakse najčešće traže informacije vezane uz dijagnostiku, lijekove i liječenje/terapiju (Clarke et al. 2013, Gonzales-Gonzales et al. 2007). Istraživanje iz 2003. godine (Dawes i Sampson) utvrdilo je da liječnici najčešće konzultiraju tekstualne izvore podataka, nakon toga kolege liječnike, a zadnje su po učestalosti elektroničke baze podataka. U odnosu na 2003. dolazi do promjene u učestalosti korištenja *online* izvora te je zamjetan porast uporabe interneta kao izvora informacija (Clarke et al. 2013) jer liječnici vjeruju da je on važan izvor informacija za brigu o pacijentu (Bennett et al. 2004). Liječnici najčešće pretražuju internet da bi saznali što se najnovije dogodilo u njihovu području te dobili potrebne informacije o problemu pacijenta (Ibid). Razlozi koji će motivirati traženje informacija kod liječnika općenito su pristupačnost, navike, pouzdanost, visoka kvaliteta, brzina i primjenjivost pronađenog (Dawes i Sampson 2003).

Zanimljivo je da ima relativno malo radova na temu informacijskog ponašanja nastavnika. U svojoj disertaciji iz 2012. godine Servais ističe razlike u konzultiranju informacijskih izvora između mladih i neiskusnih nastavnika za razliku od onih starijih i iskusnijih. Prema njoj mladi nastavnici kao najvažniji izvor informacija ističu starije i iskusnije kolege, dok oni stariji i iskusniji češće koriste internet, časopise, stručne priručnike i sl. To govori u prilog tome da mladi nastavnici imaju problema s identifikacijom svojih informacijskih potreba i nisu u stanju prepoznati relevantne informacije. U svome istraživanju informacijskog ponašanja nastavnika geografije Bitso i Fourie (2011) prepoznaju da nastavnici traže informacije u svojstvu edukatora, administratora te za neakademske potrebe. Kada traže informacije za posao, nastavnici najčešće koriste nastavne planove i programe drugih, različite tekstualne dokumente, udžbenike i priručnike te konzultiraju druge kolege. Do sličnih su spoznaja došli i autori iz Brazila (Dias Gasque i Souza Costa, 2003) koji su utvrdili da nastavnici najviše koriste didaktičke materijale i priručnike, ali i novine. Za razliku od ranije spomenutih istraživanja nastavnici iz Brazila rijetko koriste ICT-tehnologiju da bi došli do potrebnih informacija.

Istraživanje informacijskih horizonata stručnjaka različitih profesija: nastavnici hrvatskog jezika i književnosti i liječnici

Cilj i svrha istraživanja

Istraživanjem se željelo ispitati na koji način liječnici i nastavnici hrvatskoga jezika traže informacije, točnije koji su izvori uključeni u njihove percipirane informacijske horizonte u određenim situacijama, razlikuju li se izvori u informacijskim horizontima ispitanika u različitim situacijama, kolika je učestalost njihova korištenja te zadovoljstvo ispitanika pronađenim informacijama. Osim toga željelo se saznati do kakvih je informacija ispitanicima najteže i najjednostavnije doći te koje izvore konzultiraju u takvim situacijama, kao i primjere situacija u kojima su bili izuzetno frustrirani prilikom potrage za informacijama te situacije u kojima su bili izuzetno zadovoljni nakon njihova pronalaska. Zbog opsežnosti dobivenih rezultata ovaj rad donosi samo rezultate dobivene kroz mape informacijskih horizonata ispitanika.

Istraživačka su pitanja ovoga rada stoga sljedeća:

1. Koriste li te dvije profesije sličan broj različitih izvora informacija?
2. Koju vrstu izvora preferiraju nastavnici, a koju liječnici?
3. Koriste li mlađi ispitanici više mrežnih izvora od starijih?
4. Koriste li mlađi ispitanici općenito više izvora od starijih ispitanika?

Metodologija, instrument i uzorak

Sonnenwald je iznijela osnovne smjernice za istraživanje informacijskih horizonata. Istaknula je kako je za razumijevanje načina na koji korisnici pozicioniraju svoje informacijske izvore pri istraživanju potrebno koristiti polustrukturirane intervju kombinirane s metodom kritičnoga događaja te metodu skiciranja mapa informacijskih horizonata (Sonnenwald 2005).

Metodu kritičnoga događaja (eng. *Critical incident technique, CIT*) razvio je 1940-ih godina američki psiholog John Flanagan. Ona se sastoji od niza postupaka za prikupljanje izravnoga promatranja informacijskoga ponašanja (Flanagan 1954). Točnije, metoda kritičnoga događaja postupak je prikupljanja određenih važnih činjenica o ponašanju u danim situacijama, ali ne sastoji se od jednog strogog seta pravila prikupljanja podataka, nego ju treba promatrati kao fleksibilan skup načela koja se moraju prilagoditi i promijeniti ovisno o potrebama situacije (Flanagan 1954). Drugim riječima, ta metoda uključuje proučavanje kritičnih događaja ili slučajeva specifičnih aktivnosti kako su ih sudionici u istraživanju proživjeli ili promatrali (Hughes 2007). Ona je korisna za identifikaciju uzoraka korištenja informacijskih izvora istraživanjem kratkih, ali pamtljivih epizoda informacijskog pretraživanja, a često je korištena tijekom intervjua (Urquhart 2001). Tijekom intervjua ispitanici najčešće daju primjere situacija u kojima su tražili informacije kako bi riješili određeni problem ili donijeli odluku (Marcella, Rowlands i Baxter 2013). Detaljna analiza kritičnih događaja omogućuje istraživačima utvrditi sličnosti, razlike i uzorke te pruža uvid u načine ljudskoga sudjelovanja u aktivnostima.

U ovom je istraživanju korištena metodologija koju je predložila nekolicina autora. Autori su se prije svega vodili metodologijom koju predlaže D. Sonnenwald (2005), no njezina je metodologija korigirana prijedlozima drugih autora. Ta se metodologija sastoji od kombinacije nekoliko metoda: kratke ankete, polustrukturiranoga intervjua uz korištenje metode kritičnog događaja te mape informacijskih horizonata (Prilog 1). Kao što je već ranije naglašeno, ovaj rad donosi rezultate samo onog dijela koji se odnosi na mape informacijskih horizonata ispitanika.

Mape informacijskih horizonata pružaju vizualnu artikulaciju informacijskih horizonata u određenom kontekstu, a ta triangulacija ima svrhu pomoći pri opisu korištenih izvora te objasniti njihovu važnost i ulogu u procesu traženja informacija. Mape se sastoje od tri koncentrična kruga, a svaki od krugova predstavlja zonu informacijskoga horizonta. Zone se razlikuju ovisno o ispitanikovoj preferenciji izvora, odnosno izvori koje ispitanici najčešće koriste nalaze se u Zoni 1, izvori koje ispitanici odabiru nešto rjeđe nalaze se u Zoni 2, a izvori koje ispitanici najrjeđe konzultiraju smješteni su u Zoni 3. Izvori koje su ispitanici naveli u svojim mapama kasnije su vrednovani ovisno o zoni u koju su smješteni – izvori navedeni u Zoni 1 množeni su brojem 3, izvori u Zoni 2 brojem 2, dok su izvori u Zoni 3 množeni brojem 1 te je na taj način svakom izvoru dodijeljena težina u svrhu preciznije i točnije analize.

Kao što je već napomenuto, Diane Sonnenwald dala je glavne smjernice za korištenje te metodologije koja uključuje metodu iscrtavanja mapa, no njezin način prikupljanja informacija nameće pitanje mogućnosti obrade, pa je stoga za mape informacijskih horizonata korištena metodologija koju su predložili Savolainen i Kari (2004).

Istraživanje je provedeno u svibnju 2015. godine u Osijeku na namjernom uzorku od 10 ispitanika dviju različitih profesija – nastavnika hrvatskog jezika i književnosti u osnovnim i srednjim školama i liječnika. Prilikom odabira uzorka autori su se odlučili za ispitivanje djelatnika različitih profesija upravo iz razloga što su takvi ispitanici rjeđe zastupljeni u radovima na tu temu. Kod odabira vrste zanimanja autori su se vodili namjerom da u uzorak uključe profesije iz različitih područja – u ovom slučaju iz STEM-područja s jedne i iz društveno-humanističkih znanosti s druge strane.

U uzorku je osam ispitanika bilo ženskog, a dva muškog spola. Pet ispitanika bili su nastavnici hrvatskoga jezika, a od njih je dvoje zaposleno u osnovnim školama, a troje u srednjoj školi, dok je drugih pet ispitanika bilo medicinske struke s različitim specijalizacijama – dva radiologa, patolog, ginekolog i liječnik obiteljske medicine. Sa svim je ispitanicima razgovor proveden individualno u trajanju od 11 do 21 minutu. Svim je ispitanicima dodijeljen kôd, npr. L1 za prvoga liječnika koji je intervjuiran te N1 za prvoga nastavnika hrvatskoga jezika kako bi se osigurala njihova potpuna anonimnost.

Rezultati istraživanja

Karakteristike ispitanika

Kako je rečeno, polovica je ispitanika iz područja medicine, dok je druga polovica iz područja humanističkih znanosti, točnije hrvatskoga jezika. Iz Tablice 1 može se vidjeti da najmlađi ispitanik u uzorku ima 30 godina, a najstariji 59. Najviše ispitanika (njih četiri) imaju 36 godina, dva 50 te je po jedan ispitanik dobi od 45 te 48 godina života. Sukladno tome broj godina njihova radnog staža varira od 5 do 31 godine s prosjekom od 16 godina staža. Od deset ispitanika osam je ženskoga spola, a dva muškog, točnije četiri žene i jedan muškarac obiju profesija.

Od pet nastavnika najmlađi ispitanik ima 30 godina te je zaposlen u osnovnoj školi. Dva su ispitanika dobi 36 godina te rade u srednjoj školi, jedan ispitanik ima 48 godina i zaposlen je u osnovnoj školi, a najstariji ispitanik radi u srednjoj školi te ima 50 godina. Dva su liječnika jednake dobi, točnije imaju 36 godina te su ujedno najmlađi ispitanici u toj skupini. Jedan od njih specijalizirao je radiologiju, a drugi ginekologiju i porodništvo. Kliničku i anatomsku patologiju specijalizirao je liječnik dobi 45 godina života, 50 godina ima liječnik specijalizacije neuroradiologije, a najstariji ispitanik te kategorije specijalizirao je obiteljsku medicinu te ima 59 godina.

Tablica 1. Opis uzorka prema profesijama

Demografski podaci aktera							
Kategorija	Kod	Dob	Spol	Profesija	Specijalizacija	Godina diplomiranja	Stož u struci
Nastavnici	N1	36	Ž	nastavnik	SŠ	2002.	13
	N2	50	Ž	nastavnik	SŠ	1988.	23
	N3	36	Ž	nastavnik	SŠ	2003.	10
	N4	48	Ž	nastavnik	OŠ	1994.	21
	N5	30	M	nastavnik	OŠ	2009.	5
Liječnici	L1	45	Ž	liječnik	klinička i anatomska patologija	1996.	15
	L2	50	M	liječnik	neuroradiologija	1989.	23
	L3	36	Ž	liječnik	radiologija	2003.	12
	L4	59	Ž	liječnik	obiteljska medicina	1982.	31
	L5	36	Ž	liječnik	ginekologija i porodništvo	2003.	12

Ispitanike za svrhu dodatne analize možemo podijeliti u dvije dobne skupine – one mlađe od 40 godina te s manje od 15 godina staža – dobna skupina 1 (DS1) te one starije od 40 godina života s 15 godina staža i više – dobna skupina 2 (DS2). Takvom podjelom dobivamo dvije skupine s pet ispitanika, a u dobnoj skupini 1 nalaze se nastavnik N5 koji ima 30 godina te nastavnici N1 i N3 kao i liječnici L3 i L5 koji imaju 36 godina života. U dobnoj skupini 2 nalaze se liječnik L1 dobi 45 godina, nastavnik N4 koji ima 48 godina, po jedan nastavnik i liječnik koji imaju 50 godina (N2 i L2) te jedan liječnik L4 starosti 59 godina. Tablica 2 ilustrira podjelu ispitanika u dobne kategorije.

Tablica 2. Opis uzorka prema dobnim skupinama

Demografski podaci aktera							
Kategorija	Kod	Dob	Spol	Profesija	Specijalizacija	Godina diplomiranja	Stož u struci
Dobna skupina 1 (DS1)	N5	30	M	nastavnik	OŠ	2009.	5
	N1	36	Ž	nastavnik	SŠ	2002.	13
	N3	36	Ž	nastavnik	SŠ	2003.	10
	L3	36	Ž	liječnik	radiologija	2003.	12
	L5	36	Ž	liječnik	ginekologija i porodništvo	2003.	12
Dobna skupina 2 (DS2)	L1	45	Ž	liječnik	klinička i anatomska patologija	1996.	15
	N4	48	Ž	nastavnik	OŠ	1994.	21
	N2	50	Ž	nastavnik	SŠ	1988.	23
	L2	50	M	liječnik	neuroradiologija	1989.	23
	L4	59	Ž	liječnik	obiteljska medicina	1982.	31

Mape informacijskih horizonata

Opis mapa

Tijekom istraživanja ispitanici su zamoljeni da na unaprijed pripremljene zone informacijskih horizonata unesu sve izvore i kanale koje koriste prilikom obavljanja svakodnevnih zadataka na svojem poslu. Ovisno o učestalosti korištenja kanala u prvu su zonu smjestili izvore koje koriste najčešće, u drugu izvore koje koriste nešto rjeđe, dok su u treću zonu smjestili izvore koje najmanje konzultiraju (primjeri ispunjenih mapa nalaze se u Prilogu 2). Tim načinom unošenja izvora na mapu omogućeno je kasnije vrednovanje tih izvora, odnosno razlikovanje težine pojedinih izvora koje su ispitanici naveli, a o čemu će biti riječi u drugom dijelu ove analize.

Ispitanici su u prvu zonu smjestili ukupno 35 izvora, od čega su 15 izvora naveli liječnici, a 20 izvora nastavnici hrvatskoga jezika. U drugoj je zoni ukupno 23 uvrštena izvora, od toga su 8 smjestili liječnici, a 15 nastavnici, dok se u trećoj zoni nalazi 21 izvor – 9 su naveli liječnici, a 12 nastavnici. To čini ukupan zbroj od 79 izvora, 32 koja koriste liječnici, a 47 koje koriste nastavnici. U Tablici 3 prikazane su frekvencije izvora po profesijama, ali i po pojedinim zonama.

Tablica 3. Broj navedenih izvora u mapama informacijskih horizonata

Broj izvora u mapama informacijskih horizonata			
Zona	Liječnici	Nastavnici	Ukupan broj izvora
Zona 1	15	20	35
Zona 2	8	15	23
Zona 3	9	12	21
Ukupno	32	47	79

Broj izvora koji su naveli pojedinačni ispitanici također se razlikuje. Kod nastavnika najmanji broj izvora – 3 – zabilježen je kod nastavnice iz mlađe dobne skupine (N1), po jedan u svakoj zoni, dok je najveći broj izvora (13), od kojih je 6 u prvoj zoni, 5 u drugoj te 2 u trećoj zoni, zabilježen kod nastavnice koja se nalazi u starijoj dobnoj skupini (N4). Dva su nastavnika unijela 11 izvora u mape (N3 i N5), od čega je jedan ispitanik (N3) u prvu zonu uvrstio 5 izvora, u drugu zonu 1 izvor te u treću zonu 5 izvora, a drugi je ispitanik (N5) u prvu zonu smjestio 4 izvora, u drugu zonu 5 i u treću zonu 2 izvora. Ukupno je 9 izvora naveo jedan nastavnik (N2), od čega je 4 izvora smjestio u prvu zonu, 3 u drugu te 2 u treću. Liječnici, su, kako je već istaknuto, u mape unijeli manji broj izvora, pa je tako najmanji broj izvora (4) imao jedan liječnik iz starije dobne skupine (L2), od čega je 2 smjestio u prvu zonu te po 1 u drugu i treću zonu, a najveći (8 izvora) ispitanik iz mlađe dobne skupine (L5) s ukupno 3 izvora u prvoj zoni, 2 u drugoj i 4 u trećoj. Ostali su liječnici u mape ucrtali 5 (L1), odnosno 6 (L4) i 8 (L5) izvora. Preciznije, jedan je ispitanik naveo 2 izvora u prvoj zoni, 1 u drugoj te 2 u trećoj

(L1), drugi je u prvu zonu smjestio 4 izvora te po 1 u drugu i treću (L4), dok je treći u prvu zonu uvrstio 4 izvora, u drugu 3 te u treću 1 izvor. U Tablici 4 vidljivo je koje su konkretne izvore ispitanici uvrstili u mapama.

Tablica 4. Vrste navedenih izvora u mapama informacijskih horizonata

Vrste izvora u mapama informacijskih horizonata				
Ispitanik	Profesija	Zona 1	Zona 2	Zona 3
Ispitanik 1	nastavnik	Google	stručna literatura	kolege
Ispitanik 2	nastavnik	stručna literatura internet metodička literatura Aktiv nastavnika HJ-a (kolege)	knjižničarka gramatika pravopis	Povijest hrvatske književnosti Povijest svjetske književnosti
Ispitanik 3	nastavnik	čitanke književna djela udžbenici gramatike pravopis	internet	stručna literatura tisak televizija emisije film
Ispitanik 4	nastavnik	eLektire pravopis rječnik portal edu.hr portal Baltazar portal Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje	informacije i materijali sa stručnih skupova priručnici i portali za učitelje (Profil, Ljevak) radijske i TV-emisije kolege knjižničar	starija stručna literatura – metodike, književna teorija stručni časopisi
Ispitanik 5	nastavnik	čitanke udžbenici priručnici za nastavnike materijali za nastavnike	pravopis gramatika rječnik jezični savjetnici internet	stručna literatura specifičnog područja konzultacije s kolegama
Ispitanik 6	liječnik	PubMed Pathology Outlines	Medscape	Yahoo (kolege) Google
Ispitanik 7	liječnik	Medline / PubMed internet – drugi izvori	knjige (druge publikacije)	kolege – stručnjaci
Ispitanik 8	liječnik	kolege internet (Radiopaedia.org) PubMed	knjige znanstveni članci	knjižničari predmetni stručnjaci kongresi prospekti
Ispitanik 9	liječnik	internet – stručni izvori internet – popularni izvori internet – edukacija komunikacija s pacijentom e-poštom	stručni skupovi – predavanja	knjiga
Ispitanik 10	liječnik	kolege kongresi knjige vezane uz ginekologiju i porodništvo PubMed	Royal College of Obstetricians and Gynaecologists UpToDate časopis Gynaecologia et Perinatologia	portal Hrvatskog društva za ginekologiju i opstetriciju

Izvori koje su ispitanici naveli također su grupirani u kategorije, a ovisno o vrsti kojoj pripadaju. S obzirom na vrste grupirani su u sedam kategorija – interpersonalne izvore, knjižnične izvore, recenzirane i nerecenzirane mrežne izvore, medije, stručnu literaturu te ostale izvore koje nije bilo moguće rasporediti u postojeće ili nove kategorije. Kako je vidljivo u tablici 5 koja donosi skupne rezultate u uzorku, u kategoriji *interpersonalnih izvora* nalaze se svi oblici komunikacije koje su ispitanici naveli, poput kolega, skupova, kongresa, aktiva, konzultiranja stručnjaka određenih područja (konkretno, medicine) te komunikacije e-poštom s pacijentima i kolegama. Iako su svi ispitanici također naveli kako komuniciraju s knjižničarima, za njih je izrađena posebna kategorija *knjižnica*. U kategoriju *recenziranih mrežnih izvora* uvršteni su portali za nastavnike, baze podataka i stručne znanstvene stranice, kao i *online* časopisi, dok su u kategoriju *nerecenziranih mrežnih izvora* uvršteni svi ostali, poput tražilice *Google*, interneta općenito te popularnih izvora. U kategoriju *mediji* smješteni su tiskani, auditivni i audio-vizualni izvori informacija koje ispitanici navode, poput televizije, filmova, radija i dnevnog tiska. Stručnom literaturom smatraju se, osim izvora koje su ispitanici sami grupirali takvom, i knjige općenito i znanstveni članci pod pretpostavkom da ispitanici izvore dijele na mrežne i tiskane, zatim metodička literatura za nastavnike, priručnici, teorije književnosti, ali i materijali sa stručnih skupova te dodatni izvori koje nastavnici koriste, poput pravopisa, gramatike, književnih djela i rječnika. U kategoriji *ostali izvori* nalazi se onaj izvor koji nije bilo moguće drukčije grupirati – prospekti farmaceutskih tvrtki.

Tablica 5. Kategorije izvora u mapama informacijskih horizonata

Kategorije izvora u mapama informacijskih horizonata	
Grupa	Izvori u grupi
Interpersonalni izvori	Yahoo (kolege), kolege – stručnjaci, predmetni stručnjaci, kongresi, komunikacija s pacijentom e-poštom, stručni skupovi – predavanja, kolege, Aktiv nastavnika hrvatskog jezika (kolege), kolege sustručnjaci
Knjižnica	knjižničari, knjižničar, knjižničarka
Recenzirani mrežni izvori	PubMed, Pathology Outlines, Medscape, Medline PubMed, radiopaedia.org, internet – stručni izvori, internet – edukacija, Royal College of Obstetricians and Gynaecologists, UpToDate, časopis Gynaecologia et Perinatologia, portal Hrvatskog društva za ginekologiju i opstetriciju, eLektire, edu.hr, portal Baltazar, mrežna stranica Hrvatskog instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, priručnici i portali za učitelje
Nerecenzirani mrežni izvori	Google, internet – drugi izvori, popularni izvori, internet
Mediji	tisak, televizija, emisije, film, radijske i TV-emisije
Stručna literatura	knjige (druge publikacije), knjige, znanstveni članci, knjiga, knjige vezane uz ginekologiju i porodništvo, stručna literatura, metodička literatura, informacije i materijali sa stručnih skupova, starija stručna literatura – metodike, književna teorija, priručnici za nastavnike, materijali za nastavnike, stručna literatura specifičnog područja, gramatika, pravopis, Povijest hrvatske književnosti, Povijest svjetske književnosti, čitanke, književna djela, udžbenici, gramatike, pravopis, rječnik, jezični savjetnici
Ostali izvori	prospekti

Navedeni izvori te njihove kategorije koje su ispitanici uvrstili u kategorije prebrojani su te im je dodijeljena težina, a ovisno o zonama u kojima su smješteni. Izvori smješteni u prvu zonu smatraju se najvažnijima i najbližima ispitanicima te su dobili i najveću težinu, dok su izvori u posljednjoj zoni najmanje važni i imaju najmanju težinu. Shodno tome izvori koji se nalaze u Zoni 1 množeni su s brojem 3, izvori u Zoni 2 množeni su s brojem 2 te su izvori u Zoni 3 množeni s brojem 1, a ako je isti izvor navelo više ispitanika, njihov je umnožak zbrojen. Težina izvora podijeljena na profesije ispitanika daje zanimljivu sliku o njihovu korištenju – kako je vidljivo u Tablici 6, kod nastavnika je najveću težinu imao pravopis (10), dok je kod liječnika izvor s najvećom težinom bio internet (15). Drugi po važnosti/ težini izvor kod nastavnika bila je stručna literatura (8), a kod liječnika *online* baza podataka Medline/PubMed (12). Kako su nastavnici naveli više izvora od liječnika, izvori internet, gramatika, kolege, čitanke, udžbenici, rječnik, knjižničari, internet, knjige te radio i televizija pojavljuju se u više različitih mapa i imaju različitu težinu (od 7 do 4). Kod liječnika se još samo dva izvora – knjige i stručni skupovi – pojavljuju u više različitih mapa s različitom težinom (5,8). Preostali su izvori kod obje profesije u mape uvršteni samo jednom, odnosno izvori s težinom 3 pojavljuju se jednom u prvoj zoni, izvori s težinom 2 pojavljuju se jednom u drugoj zoni, a izvori s težinom 1 pojavljuju se jednom u trećoj zoni.

Tablica 6. Težina izvora u mapama informacijskih horizonata prema profesijama

Težina izvora u mapama informacijskih horizonata po profesijama									
Nastavnici					Liječnici				
Izvori	Zona 1	Zona 2	Zona 3	Težina	Izvori	Zona 1	Zona 2	Zona 3	Težina
pravopis	2	2		10	internet	5			15
stručna literatura	1	1	3	8	PubMed	4			12
internet	1	2		7	kolege	2		2	8
gramatika	1	2		7	knjige	1	2	1	8
kolege	1	1	2	7	stručni skupovi/ kongresi	1	1	1	5
čitanke	2			6	Pathology Outlines	1			3
udžbenici	2			6	kommunikacija e-poštom	1			3
rječnik	1	1		5	Medscape		1		2
radijske i TV-emisije		1	2	5	znanstveni članci		1		2
knjižničari		2		4	Royal College of Obstetricians and Gynaecologists		1		2
metodička literatura	1			3	UpToDate		1		2

Google	1			3	časopis Gynaecologia et Perinatologia		1		2
književna djela	1			3	Google			1	1
eLektire	1			3	knjižničari			1	1
portal edu.hr	1			3	predmetni stručnjaci			1	1
portal Baltazar	1			3	prospekti			1	1
portal Hrvatskog instituta za jezik i jezikoslovlje	1			3	portal Hrvatskog društva za ginekologiju i opstetriciju			1	1
priručnici za nastavnike	1			3					
materijali za nastavnike	1			3					
priručnici i portali za učitelje		1		2					
jezični savjetnici		1		2					
Povijest hrvatske književnosti			1	1					
Povijest svjetske književnosti			1	1					
tisak			1	1					
film			1	1					
časopisi			1	1					

Težine izvora podijeljene prema dobnim skupinama prikazuju kako je najkorišteniji izvor internet (težina 18) – i to u dobnj skupini 2 (DS2), odnosno skupini ispitanika starijih od 40 godina. U dobnj skupini 1 (DS1) najkorišteniji je izvor kolege (težina 8). Sljedeći su izvori prema učestalosti korištenja kod DS1 internet (težina 7) te PubMed, čitanke, udžbenici i gramatika (težina 6), a kod DS2 to su kolege (težina 7), također PubMed (težina 6) te pravopis (težina 5). Kod DS1 još su gramatika, pravopis, knjige (težina 5), stručni skupovi i kongresi te stručna literatura (težina 4) kod ispitanika ponovljeni više od jednom, dok su kod DS2 osim navedenih ponovljeni još samo stručna literatura, knjižničari, stručni skupovi i kongresi (težina 4) te knjige (težina 3). Sve ostale izvore u objema dobnim skupinama ispitanici su naveli samo jednom, a Tablica 7 prikazuje dobivene rezultate.

Tablica 7. Težina izvora po dobi u mapama informacijskih horizonata

Težina izvora u mapama informacijskih horizonata po dobi									
Dobna skupina 1					Dobna skupina 2				
Izvori	Zona 1	Zona 2	Zona 3	Težina	Izvori	Zona 1	Zona 2	Zona 3	Težina
kolege	2		2	8	internet	6			18
internet	1	2		7	kolege	1	1	2	7
PubMed	2			6	PubMed	2			6
čitanke	2			6	pravopis	1	1		5
udžbenici	2			6	stručna literatura	1		1	4
gramatika	1	1		5	knjižničari		2		4
pravopis	1	1		5	stručni skupovi/ kongresi		2		4
knjige	1	1		5	knjige		1	1	3
stručni skupovi/ kongresi	1		1	4	metodička literatura	1			3
stručna literatura		1	2	4	rječnik	1			3
Google	1			3	eLektire	1			3
priručnici za nastavnike	1			3	portal edu.hr	1			3
materijali za nastavnike	1			3	portal Baltazar	1			3
književna djela	1			3	portal Hrvatskog instituta za jezik i jezikoslovlje	1			3
rječnik		1		2	gramatika	1			3
jezični savjetnici		1		2	Pathology Outlines	1			2
znanstveni članci		1		2	Medscape		1		2
Royal College of Obstetricians and Gynaecologists		1		2	priručnici i portali za učitelje		1		2
UpToDate		1		2	radijske i TV-emisije		1		2
časopis Gynaecologia et Perinatologia		1		2	Google			1	1
tisak			1	1	Povijest hrvatske književnosti			1	1
televizija			1	1	Povijest svjetske književnosti			1	1

emisije			1	1	časopisi				1	1
film			1	1						
knjižničari			1	1						
predmetni stručnjaci			1	1						
prospekti			1	1						
portal Hrvatskog društva za ginekologiju i opstetriciju			1	1						

Ukoliko se težine pojedinih izvora unutar kategorija u koje su podijeljeni zbroje, vidljivo je koje kategorije ispitanici najviše koriste (Tablica 8). Uspoređujući profesije, najveću težinu (71) ima kategorija stručne literature koja uključuje 32 izvora, od toga 27 koje su naveli nastavnici, a 5 liječnici. Iz sljedeće kategorije (recenzirani mrežni izvori)(težina 47), 5 su izvora naveli nastavnici, a ostalih 13 liječnici. Interpersonalni izvori (težina 25) broje 4 izvora koje su naveli nastavnici te 9 izvora koje su naveli liječnici, a od 7 izvora u kategoriji nerecenziranih mrežnih izvora (težina 17), 3 su naveli liječnici, a 4 nastavnici. Ukupno 3 grupe izvora imaju težinu manju od 10 – kategorija *mediji* koja sadrži 5 izvora koje su naveli nastavnici, kategorija *knjižnica* koja sadrži 2 nastavnička i 2 liječnički izvor te kategorija *ostalih izvora* s jednim liječničkim izvorom.

Tablica 8. Težina kategorija izvora u mapama informacijskih horizonata prema profesijama

Težina kategorija izvora u mapama informacijskih horizonata po profesijama										
Kategorija izvora	Nastavnici				Liječnici				Broj izvora	Ukupna težina
	Zona 1	Zona 2	Zona 3	Težina	Zona 1	Zona 2	Zona 3	Težina		
Stručna literatura	13	8	6	61	1	3	1	10	32	71
Recenzirani mrežni izvori	4	1		14	8	4	1	33	18	47
Interpersonalni izvori	1	1	2	7	4	1	4	18	13	25
Nerecenzirani mrežni izvori	2	2		10	2		1	7	7	17
Mediji		1	4	6				0	5	6
Knjižnica		2		4			1	1	3	5
Ostali izvori							1	1	1	1

Uspoređujući dobne skupine, u Tablici 9 vidljivo je kako su, s obzirom da je riječ o jednakom vrednovanju izvora, kategorije jednake težine kao i kod podjele prema profesijama, no razlika je u broju izvora unutar skupina. Tako je u kategoriji stručnih izvora 19 onih koje su naveli ispitanici DS1, a 13 koje su naveli ispitanici DS2. Recenziranih mrežnih izvora koje su naveli ispitanici DS1 je 7, a 11 koje su naveli ispitanici DS2, jednak je broj interpersonalnih izvora koje su naveli ispitanici DS1, no njih su 6 naveli ispitanici DS2. Nerecenziranih su mrežnih izvora ispitanici DS1 naveli 3, odnosno 4 ispitanici DS2. Iz kategorije mediji 4 su izvora ispitanika DS1, a 1 je izvor ispitanika DS2. Po 1 je izvor iz kategorija medija i ostalih izvora naveden kod ispitanika DS1, a ispitanici DS2 naveli su 2 izvora iz kategorije knjižnice, no niti jedan iz kategorije ostalih izvora.

Tablica 9. Težina kategorija izvora u mapama informacijskih horizonata prema dobnim skupinama

Težina kategorija izvora u mapama informacijskih horizonata po dobi										
Kategorija izvora	Dobna skupina 1				Dobna skupina 2				Broj izvora	Ukupna težina
	Zona 1	Zona 2	Zona 3	Težina	Zona 1	Zona 2	Zona 3	Težina		
Stručna literatura	6	7	6	38	4	6	3	27	32	71
Recenzirani mrežni izvori	3	3	1	16	9	2		31	18	47
Interpersonalni izvori	3		4	13	2	2	2	12	13	25
Nerecenzirani mrežni izvori	1	2		7	3		1	10	7	17
Mediji			4	4		1		2	5	6
Knjižnica			1	1		2		4	3	5
Ostali izvori			1	1				0	1	1

Nakon što su ispitanici unijeli izvore koje koriste u mape informacijskih horizonata, zamoljeni su da objasne izvore i kanale koje su naveli na mapi na primjeru problema ili obaveza za čije su ih rješavanje koristili. U nastavku donosimo pojašnjenja mapa od strane ispitanika.

Korištenje izvora u uzorku (verbalna pojašnjenja mapa)

Nastavnici

Ispitanik N1 kao informacijski izvor u Zoni 1 navodi *Google*. Navodi kako, ako mu je nejasna neka informacija ili traži neku dodatnu informaciju, prvo koristi internet, odnosno dostupne mrežne stranice, a ako ni tamo ne pronađe odgovarajući odgovor na problem vezan uz struku, tada koristi stručnu literaturu, odnosno pravopis, gramatiku, metodike i ključeve za čitanje književnih djela. Ako ni tamo ne pronađe željenu informaciju, obično pita kolege sustručnjake. Izvor koji najviše preferira jest *Google*, dok je izvor koji najmanje preferira kolege jer ih

ne želi smetati upitima čije odgovore može pronaći sam te ih konzultira tek ako ne može pronaći odgovarajuću informaciju samostalno. U slučaju konkretnog problema, poput jezičnog zadatka koji je nejasno postavljen ili ima dvostruka rješenja, prvo bi se savjetovao s kolegama te bi zajedno provjerili stručnu literaturu ili konzultirali *Hrvatski jezični portal*. Navodi kako je *brzina pristupa* informaciji onaj čimbenik koji obično uzima u obzir kada odlučuje kojem će izvoru pristupiti.

Ispitanik N2 u Zoni 1 navodi stručnu i metodičku literaturu koja mu je dostupna kod kuće ili u knjižnici, internet te Aktiv nastavnika hrvatskoga jezika. Ističe kako često komunicira s određenim kolegom te se s njim najčešće savjetuje oko jezičnih problema. U Zoni 2 navodi školsku knjižničarku s kojom se konzultira ako ima bilo kakvu dvojbu, koja mu pronađe potrebne informacije ili ga uputi na dodatnu literaturu, gramatiku i pravopis, a u Zoni 3 navodi izvore koje ne koristi svakodnevno – *Povijest hrvatske književnosti* i *Povijest svjetske književnosti*. Od navedenih izvora najviše preferira internet te stručnu i metodičku literaturu, ali priznaje kako mu je internet u posljednje vrijeme najdostupniji jer vrlo brzo dođe do informacija. Izvori koje koristi prilikom rješavanja konkretnih problema razlikuju se – ako je posrijedi jezični problem, koristi gramatiku i pravopis, a ako je problem iz područja književnosti, koristi *Metodiku književnog odgoja* ili časopis *Jezik* te kako o korištenju izvora ovisi i za koji razred priprema nastavu. Kod odluke kojem će izvoru pristupiti uzima u obzir *dostupnost* – brojnu stručnu literaturu posjeduje, no ako mu trebaju izvori koji mu u tom trenutku nisu dostupni, potražiti će te informacije na internetu.

Ispitanik N3 uvijek konzultira čitanke i udžbenike za pripremu nastavnih jedinica. Ako se radi o djelu koje učenici čitaju za lektiru, tada konzultira književna djela te redovito koristi i gramatiku i pravopis – to su izvori navedeni u Zoni 1. Ako još nešto dodatno treba objasniti, ako je došlo do izmjena informacija ili treba proširiti neki sadržaj, tada koristi neke mrežne stranice te je internet izvor koji navodi u Zoni 2. Izvore iz Zone 3 koristi najrjeđe, a vezano uz pojedine nastavne sate. To su stručna literatura te neki jezični časopisi, TV-emisije, filmovi ili članci iz novina. Izvor koji najviše preferira jest internet zato što je najbrži, odnosno najbrže mu je doći do informacija. Najmanje preferira stručnu literaturu, tisak i televiziju zato što smatra kako ti izvori nisu svakodnevno primjenjivi za pripremu nastavnoga sata. Ovisno o situaciji, nekada poseže za različitim izvorima – ako su mu informacije hitno potrebne, smatra da je najbrže pronaći informacije na internetu, ali najviše vjeruje čitankama i udžbenicima. Ono što uzima u obzir prilikom odluke hoće li izvoru pristupiti ili ne jest *vrsta sadržaja* koji obrađuje te koja mu je stoga vrsta informacija potrebna za nastavni sat.

Ispitanik N4 najčešće koristi mrežnu stranicu eLektira, gotovo svaki put kad obrađuje neki lektirni sadržaj te na njoj provjerava dodatne informacije o autoru te postoje li zvučni zapisi pjesme ili nekog dijela lektirnoga sadržaja. Redovito koristi pravopis, rječnik hrvatskog jezika i pojedine internetske stranice kao što su edu.hr, a za sate medijske kulture gotovo redovito koristi portal *Baltazar* te često

koristi mrežne stranice Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje gdje se nalaze jezični savjeti, što su izvori iz Zone 1, a vrlo često konzultira školskog knjižničara koji je izvor koji nije naveo na mapi, ali ga je prilikom intervjua spomenuo. Povremeno koristi informacije i materijale sa stručnih skupova i priručnike izdavača udžbenika hrvatskoga jezika koje koristi, a u kojima su za svaki nastavni sadržaj ponuđeni dodatni podaci te zanimljivosti o tim sadržajima. Također, povremeno koristi portale izdavača namijenjene učiteljima gdje pronalazi zanimljivosti i dodatne sadržaje za nastavu, a to su izvori koje je smjestio u Zonu 2. Izvori iz Zone 3 koje najrjeđe koristi osobna su stručna literatura koju je kupovao u vrijeme studiranja, poput različitih povijesti hrvatske i svjetske književnosti, priručnika, metodike i ostale literature koja je sada zastarjela te stručnih časopisa iz područja jezika ili književnosti jer su mu nedostupni na trenutnom radnom mjestu. Izvor koji bi koristio u nedoumici bilo bi mišljenje kolege sustručnjaka, dok bi za rješavanje konkretnog problema potražio rješenje u priručniku izdavača čiji udžbenik i radnu bilježnicu koristi, tako da se izvori koje koristi mijenjaju ovisno o situaciji. Kriteriji su koje uzima u obzir prilikom odluke hoće li određenom izvoru pristupiti ili ne *koliko vremena ima na raspolaganju, dostupnost informacija koje traži te razina informacija, odnosno kome su namijenjene*.

Ispitanik N5 u Zonu 1 smjestio je čitanke, udžbenike iz hrvatskog jezika, priručnike za nastavnike i materijale za nastavnike jer te izvore koristi svakodnevno. U Zonu 2 je smjestio pravopis, gramatiku, rječnik, jezične savjetnike i internet, koje koristi u određenim situacijama kada mu je potrebna dopuna nastavnoj jedinici. Točnije, pravopis, gramatiku, rječnik i jezične savjetnike konzultira za informacije o konkretnim građivima za koje je učenicima potrebno nešto dodatno objasniti, dok internet koristi za pripreme dodatnih materijala. U Zoni 3 navodi stručnu literaturu iz specifičnoga područja i konzultacije s kolegama, što najrjeđe koristi, tek u nekim situacijama kad ni u jednom od izvora iz Zone 1 i Zone 2 ne pronađe zadovoljavajuće rješenje. Najviše preferira izvore iz Zone 1 zato što iz njih u najvećem broju situacija dobije dobre informacije koje su dostatne za razinu koju zahtijeva osnovna škola. Navodi kako nema izvora koje najmanje preferira, nego najmanje koristi izvore iz Zone 3 zato što za razinu osnovne škole nema potrebu koristiti stručnu literaturu, a za konzultacije s kolegama smatra kako na razini osnovne škole ne dolaze do izražaja. Kod rješavanja problema najčešće koristi čitanke, udžbenike iz hrvatskog jezika, priručnike za nastavnike i materijale za nastavnike, a kada je u nedoumici najčešće koristi pravopis, gramatiku, rječnik, jezične savjetnike i internet te ponekad stručnu literaturu iz specifičnog područja i konzultacije s kolegama. Kriteriji su koje uzima u obzir prilikom odluke hoće li određenom izvoru pristupiti ili ne *jasnoća, preglednost i primjerenost informacija uzrastu učenika*.

Liječnici

Ispitanik L1 najčešće koristi *PubMed* i *Pathology Outlines* za informacije o dodatnim dijagnostičkim pretragama, imunohistokemijskim bojenjima ili

pregled literature o određenim bolestima koje ga zanimaju, što su izvori koje navodi u Zoni 1. Često te izvore kombinira tako da uspoređuje koje su od pronađenih informacija dostupne i na izvoru iz Zone 2, bazi podataka *Medscape* jer smatra da pojavljivanje istih radova na više mjesta povećava njihovu vjerodostojnost. Izvore iz Zone 3 koristi u najmanjoj mjeri – *Yahoo* mu služi pretežno za komuniciranje s kolegama, a *Google* koristi kada ne zna kako bi započeo potragu te prvo pregleda rezultate dobivene na taj način. Najviše preferira izvor *PubMed* jer mu je najjednostavniji za korištenje, odnosno dobije najpotpuniju sliku u najkraćem vremenu i članci su poredani po relevantnosti. Navodi kako je moguće da se najviše navikao na rad s njim pa ga iz tog razloga preferira te da to ne znači da je nužno bolji od ostalih izvora. Najmanje preferira opće tražilice poput *Googlea* i *Yahooa* jer su vrlo nespecifične te njihovim pretraživanjem dobije rezultate upitne relevantnosti, za koje ističe da mu je potrebno dosta filtriranja i traženja da bi došao do konkretnog odgovora. Izvori koje konzultira prilikom rješavanja konkretnih problema, ali i nedoumica na poslu, jednaki su – navodi kako je nekada moguće da sam pregleda dodatnu literaturu, odnosno knjige koje su mu dostupne. Ako tako ne riješi svoj problem konzultira se s kolegama – konzultacije su s kolegama koji rade s njim u ustanovi pravilo, ali i nužnost, posebice kod dijagnosticiranja malignih bolesti. Kriteriji su koje uzima u obzir prilikom odluke hoće li pristupiti izvoru ili ne *brzina* kojom će doći do određenih informacija i *relevantnost* tih informacija.

Kada se radi o konkretnim pacijentima, naprimjer kada dobije nekakav neobičan nalaz, ispitanik L2 prvo pokuša nešto pronaći ili potvrditi svoje sumnje korištenjem knjiga, na *PubMedu* te eventualno nekim drugim izvorima na internetu, što su izvori iz Zone 1 i 2. Potom koristi izvore iz Zone 3 ako pretraga izvora iz Zona 1 i 2 ne bude zadovoljavajuća, ali nekada ako se radi o nečemu jako neobičnom, čudnom, rijetkom i sl., kontaktira kolege za što dodaje kako nije uvijek najprikladniji način dolaska do informacija jer to često nije jako brzo. Bez obzira što im se javi e-poštom ili nazove na telefon, često se puta radi o satima, pa i danima, dok u ostalim izvorima informacije pronađe odmah. Izvori su koje najviše preferira oni koji su mu najdostupniji – mrežni izvori i povremeno knjige. Izvor koji najmanje preferira jesu kolege zbog vremena potrebnog da dobije povratne informacije. Pri rješavanju nedoumica, koje su u kliničkoj praksi ujedno i konkretni problemi, konzultira sve navedene izvore, prvo medicinsku bazu podataka *Medline* i druge mrežne izvore, potom knjige i kolege sustručnjake. To se mijenja ovisno o situaciji jer ako provodi neko istraživanje, priprema predavanje ili publikaciju poput poglavlja u knjizi ili preglednog članka, praktički isključivo koristi *PubMed* dok, ako se radi o kliničkom poslu, osim *PubMeda* koristi i knjige te je posljednji korak kontaktiranje stručnjaka u tom području. Kriteriji su za pristupanje izvorima *dostupnost* samih izvora i *vrsta problema*, odnosno njihova složenost.

Ispitanik L3 u kliničkoj praksi, ako naiđe na situaciju u kojoj su simptomi pacijenta neobični te u dijagnozu nije siguran, prvo konzultira kolege, što je uobičajena procedura u njegovoj ustanovi. Internet koristi u situacijama kada

kolege sustručnjaci nemaju trenutni odgovor ili ni oni ne znaju riješiti njegov problem, a potom odgovor potraži na stranicama vezanim uz radiologiju ili uz pomoć tražilice *Google*, dok *PubMed* koristi u znanstvene svrhe, a to su izvori iz Zone 1. U Zonu 2 unio je knjige, koje više koristi kada želi produbiti svoje znanje, odnosno kada smatra da o nekom problemu treba nešto više znati ili zna da će mu tematika koju traži uskoro trebati, a potragu potom ponavlja na internetu gdje traži znanstvene članke u kojima je ta tematika dodatno pojašnjena, u kojima provjerava je li došlo do promjena vezanih uz stavove i postupanja. U Zoni 3 navodi knjižničare koje konzultira ako ne može pristupiti člancima koje treba te predmetne stručnjake koje kontaktira ako je riječ o nekom specifičnom području. Izvori su koje preferira kolege jer su mu najdostupniji te zbog toga što je važno da i oni budu upoznati s pacijentovim simptomima i dijagnozom te pretraživanje interneta jer je najjednostavniji i najbrži način dolaska do informacija. Izvor koji najmanje preferira jesu predmetni stručnjaci jer su nedostupni, ne zna kako će reagirati na njegov upit te stoga što to nije uobičajena praksa. Kada odlučuje hoće li pristupiti izvorima ili ne, ovisno o situaciji, uzima u obzir različite kriterije – tijekom kliničke prakse prioritet mu je *brzina* dolaska do informacija, a kod profesionalnog usavršavanja *sistematičnost informacija*.

Ispitanik L4 u Zonu 1 uvrstio je suvremene tehnologije – mogućnosti pretraživanja informacija preko interneta, prioritetno stručnih informacija, ali i različitih popularnih izvora zbog prikladne komunikacije s pacijentom. Jednako tako koristi te tehnologije za vlastitu edukaciju, točnije rješavanje određenih testova koje omogućava niz portala kakav je primjerice *PLIVAMED*, a koji služe za skupljanje bodova za relicenciranje te komunikaciju s pacijentima putem e-pošte. U Zonu 2 uvrstio je ljudski kontakt u obliku komunikacije sa stručnim predstavnicima farmaceutskih kuća te putem različitih predavanja, kongresa i stručnih skupova. Posljednje što navodi jesu izvori u Zoni 3 – knjige u tiskanom obliku jer ih najrjeđe koristi. Izvor koji najviše preferira jest internet zbog brzine dolaska do informacija. Ističe kako ostale izvore ne preferira manje, ali pomanjkanje vremena na radnom mjestu određuje mu takav redoslijed korištenja izvora. Kod rješavanja konkretnog problema navodi kako mu je prioritet uvijek samostalno doći do rješenja koristeći internet, a ako za pronađene informacije treba pojašnjenje, kontaktira stručnjaka danog područja.

Ispitaniku L5 događalo se da određeni simptomi kod pacijenta mogu ukazivati na nekoliko dijagnoza te je njegov prvi način rješavanja problema konzultiranje kolega jer su mu najbliži izvor, drugi je korištenjem knjiga koje su mu obično lako dostupne na radnom mjestu, a treća je metoda korištenje *PubMeda*, što su izvori u Zoni 1. Ako ni tako ne pronađe potrebne informacije, pregledava smjernice i simptomatologije koje može pronaći na mrežnoj stranici *Royal College of Obstetricians and Gynaecologists* te rijetko članke u časopisu *Gynaecologia et Perinatologia*, koji su izvori Zone 2. Posljednji mu je korak kontaktirati Društvo ginekologa i opstetričara što je izvor iz Zone 3, ali ističe kako bi do tada problem koji ima već trebao biti riješen. Izvor koji najviše preferira jesu kolege jer na taj način najbrže dolazi do informacija, a izvor je koji najmanje preferira stručni

časopis *Gynaecologia et Perinatologia* zato što nema dovoljno širok dijapazon informacija koje su mu najčešće potrebne. Prvi izvor koji konzultira i u slučajevima nedoumice, ali i konkretnih problema jesu njegovi kolege te je sljedeći izvor *PubMed*. Kada odlučuje hoće li pristupiti izvoru, uzima u obzir koliko brzo može dobiti informacije, koliko je izvor mjerodavan, odnosno ima li kredibilitet te smatra li da će mu adekvatno pomoći u tom slučaju.

Rasprava

Nastavnici koriste više izvora nego liječnici te su izvori koje su oni naveli raznolikiji nego oni koje konzultiraju liječnici. Nastavnici su najviše izvora smjestili u Zonu 1, osjetno manje u Zonu 2 te najmanje u Zonu 3. Dakle gradacija je njihovih izvora pravilna, dok su liječnici najveći broj izvora smjestili u Zonu 1, ali veći broj izvora u Zonu 3 nego u Zonu 2. Također, važno je naglasiti kako se veći broj izvora preklapa kod nastavnika nego kod liječnika, odnosno više nastavnika koristi jednake izvore nego što to čine liječnici – više je ispitanika u nastavničkoj skupini navelo da koristi 11 istih izvora, dok kod liječnika tek 5 istih izvora koristi više ispitanika, a autori pretpostavljaju kako je razlog tomu različita specijalizacija ispitanika s obzirom na to da su preostali izvori oni koji su vezani uz različite specijalizacije.

Izvor koji ispitanici u najvećoj mjeri konzultiraju jest internet – u mape informacijskih horizonata unesen je osam puta, a ostali su izvori koje ispitanici najčešće koriste kolege, *PubMed* (liječnici), pravopis (nastavnici), stručni skupovi, odnosno kongresi, stručna literatura i knjige.² Najmanje su korišteni specifični izvori. Kod liječnika su to izvori usko vezani uz specijalizaciju, poput različitih mrežnih stranica i časopisa za patologe, radiologe ili ginekologe, a kod nastavnika su to specifične mrežne stranice ili portali, precizirana literatura (naprimjer *Povijest hrvatske književnosti* ili *Povijest svjetske književnosti*) te različiti mediji.

Liječnici pretežno koriste mrežne izvore, poput baza podataka, pretraživanja općih tražilica te mrežnih stranica za liječnike određenih specijalizacija, dok nastavnici, iako i oni koriste internet kao informacijski izvor, u najvećoj mjeri koriste tiskane izvore, kao što su pravopis, gramatika, stručna literatura, čitanke i udžbenici. To je djelomice u skladu s rezultatima drugih autora koji su proučavali informacijsko ponašanje nastavnika (Bitso i Fourie, 2011; Dias Gasque i Souza Costa, 2003). Oni također, a za razliku od liječnika, kao izvore informacija koriste i različite medije, poput dnevnog tiska, radijskih i televizijskih emisija te filmova. Zanimljivo je kako i jedni i drugi u podjednakoj mjeri konzultiraju kolege – četiri su ispitanika obiju profesija u svoje mape informacijskih horizonata u neku od zona uvrstili kolege sustručnjake iako ih nastavnici kao izvor konzultiraju

2 Nastavnici su u mape unijeli termin „stručna literatura“, dok su liječnici unijeli „knjige“ ili „knjiga“ općenito. Iako se pretpostavlja da su pritom mislili na stručnu literaturu u tiskanom obliku, to nije potvrđeno, pa su stoga ta dva izvora vrednovana zasebno.

neznatno rjeđe. Knjižničare također konzultiraju i jedni i drugi, ali iznimno rijetko – samo jedan liječnik te dva nastavnika knjižničare su uvrstili u neku od perifernih zona.

Kako je u uzorku pet ispitanika mlađih te pet starijih od 40 godina, možemo promatrati i razlike u korištenju informacijskih izvora između mlađih (DS1) i starijih ispitanika (DS2). Neočekivano, ispitanici DS2 više koriste mrežne izvore i internet općenito – od 16 su izvora čak njih 13 smjestili u Zonu 1, dok su ispitanici DS1 naveli svega devet mrežnih izvora ukupno, i to najviše (po četiri izvora) u Zone 1 i 2. Do sličnih je spoznaja došla i Servais (2012) u svojem istraživanju nastavnika kada je utvrdila da mlađi nastavnici kao prvi izvor informacija biraju starije kolege, a ne elektroničke izvore i internet kako bi se moglo očekivati. I u njezinu istraživanju stariji i iskusniji nastavnici bili su ti koji su više koristili internet. Skupovi i kongresi starijim su ispitanicima važniji izvor informacija, oni su ih smjestili u Zone 1 i 2, dok su mlađi ispitanici te izvore smjestili u Zone 1 i 3, ali mlađi ispitanici češće koriste pomoć kolega. Naime iako su stariji ispitanici kolege kao izvor informacija naveli neznatno više puta, ukupno 5, smjestili su ih najviše puta u Zonu 3, dok su mlađi u jednakom omjeru kolege smjestili u Zone 1 i 3, što u tom slučaju kolegama kao izvoru kod mlađih ispitanika daje veću težinu. Mlađi ispitanici više koriste stručnu literaturu, ali i tiskane izvore općenito te ih smještaju u najvećoj mjeri u Zonu 1, a moguće je objašnjenje za to kako ispitanici dobne skupine 1 s obzirom na značajno kraći staž i manje iskustva češće provjeravaju i nadopunjuju svoje znanje te posežu za građom koja je u pravilu u tiskanome obliku, dok su novije informacije češće u e-obliku, a njima se obraćaju stariji i iskusniji kolege. Osim toga mlađi ispitanici više koriste medije kao dodatne izvore informacija – iako je po jedan ispitanik i u skupini mlađih i starijih naveo korištenje medija, mlađi je ispitanik naveo više njihovih vrsta, što im u konačnici daje veću težinu. Također je važno naglasiti kako mlađi ispitanici općenito koriste više izvora informacija od starijih iako neznatno – mlađi su ispitanici naveli 42 izvora, a stariji 37.

Ako usporedimo korištenje izvora podijeljenih u kategorije prema profesijama, vidljivo je kako liječnici u najvećoj mjeri koriste recenzirane mrežne izvore, dok nastavnici najviše koriste stručne izvore. Većinu kategorija informacijskih izvora češće konzultiraju nastavnici, pa tako u većoj mjeri od liječnika koriste nerecenzirane mrežne izvore, medije te knjižnične izvore (odnosno knjižničare zaposlene u njihovim ustanovama), a liječnici više od nastavnika koriste, osim recenziranih mrežnih izvora, interpersonalne te izvore iz kategorije ostalih izvora.

Korištenje kategorija izvora prema dobi pokazuje kako mlađi ispitanici (DS1) u najvećoj mjeri koriste stručnu literaturu, dok stariji ispitanici (DS2) u najvećoj mjeri koriste recenzirane mrežne izvore. Isto tako, oni u većoj mjeri koriste i nerecenzirane mrežne izvore (što ukazuje na mogućnost da, iako mlađi ispitanici u manjoj mjeri koriste mrežne izvore od starijih, ipak koriste relevantnije i pouzdanije izvore) te pomoć knjižničara. Ispitanici DS1 u većoj mjeri još koriste interpersonalne izvore, medije te ostale izvore.

Od izvora koje su ispitanici unijeli u mape informacijskih horizonata, oni koje najviše preferiraju pretežno su mrežni – njih je osam (po četiri liječnika i nastavnika) navelo neku vrstu mrežnih izvora koje koriste najradije, dok u manjoj mjeri koriste tiskanu literaturu, najčešće stručnu – tu su vrstu izvora navela dva nastavnika i jedan liječnik, a u najmanjoj mjeri koriste pomoć kolega – dva su liječnika navela kako taj izvor najviše preferiraju. Kolege i predmetni stručnjaci određenih područja također su izvor koji ispitanici najmanje preferiraju – njih je navelo pet ispitanika, od čega dva nastavnika i tri liječnika. Sljedeći su najmanje preferirani tiskani izvori, koje najmanje preferira četiri nastavnika i jedan liječnik. Po jedan je ispitanik također naveo između najmanje preferiranih izvora medije (jedan nastavnik), stručni časopis svoga područja (jedan liječnik) te mrežne izvore, točnije opće tražilice poput *Googlea* (također jedan liječnik).

Kada imaju konkretan problem na poslu, ispitanici najčešće konzultiraju kolege iako ih kao izvor najmanje preferiraju iz različitih razloga. Njih je kao izvor koji u takvim situacijama konzultiraju navelo sedam ispitanika, od toga dva nastavnika i svih pet liječnika. Sljedeći su tiskani izvori koje pretežno konzultiraju nastavnici – tri nastavnika i dva liječnika, a posljednji su mrežni izvori koje četiri ispitanika koriste za rješavanje problema, sva četiri liječnika. Za razrješavanje nedoumica ispitanici, većinom liječnici, također najčešće konzultiraju kolege. Njih u nedoumici konzultira jedan nastavnik te svih pet liječnika. Važno je naglasiti kako su četiri liječnika navela da su, zbog opisa njihova posla, sve moguće nedoumice, napose one oko pravovaljanoga dijagnosticiranja, ujedno i konkretni problemi te su izvori koje u tim dvjema situacijama koriste jednaki. Osim pomoći i savjeta kolega ispitanici za razrješavanje nedoumica koriste i mrežne i tiskane izvore u jednakoj mjeri, odnosno po pet ispitanika koristi obje vrste izvora. Tiskane izvore u većoj mjeri koriste nastavnici – četiri nastavnika i jedan liječnik, dok je za mrežne izvore situacija potpuno suprotna – njih koristi četiri liječnika i jedan nastavnik.

Kriteriji su koje uzimaju u obzir prilikom odlučivanja hoće li određenim izvorima pristupiti ili ne raznovrsni. Četiri su ispitanika navela kako je jedan od kriterija brzina kojom mogu pristupiti izvoru, za tri je ispitanika važna dostupnost izvora, dok je za dva ispitanika kriterij relevantnost. Ostali su kriteriji koje ispitanici uzimaju u obzir sama vrsta informacija koja im je potrebna, vrijeme koje imaju na raspolaganju, razina informacija (odnosno komu su informacije namijenjene), jasnoća, preglednost i razumljivost informacija, njihova kompleksnost, sistematičnost te korisnost.

Zaključak

Cilj istraživanja bio je saznati koji su izvori uključeni u percipirane informacijske horizonte liječnika i profesora hrvatskoga jezika u određenim situacijama, razlikuju li se izvori u informacijskim horizontima ispitanika od situacije do situacije te koja je učestalost korištenja izvora u njihovim informacijskim

horizontima. Dakako da moramo imati na umu da naše dvije skupine ispitanika dolaze iz dva različita znanstvena područja – humanističkih znanosti s jedne i biomedicinskih s druge strane. Ta temeljna razlika nužno utječe i na vrste informacijskih izvora koje preferiraju i koriste tijekom obavljanja svoga posla.

Za istraživanje su korišteni anketa, polustrukturirani intervju uz korištenje metode kritičnog događaja te mape informacijskih horizonata, a u ovom su radu prikazani rezultati dobiveni korištenjem mapa informacijskih horizonata.

Na temelju rezultata dobivenih iz mapa informacijskih horizonata možemo zaključiti da promatrane dvije profesije ne koriste sličan broj različitih izvora informacija. Naime nastavnici su ukupno naveli 47 izvora, od kojih je otprilike svaki četvrti izvor jedinstven, dok se ostali izvori ponovljeno pojavljuju kod više nastavnika. Liječnici su pak spomenuli da koriste ukupno 32 različita izvora, od kojih se, isto kao i kod nastavnika, gotovo svaki četvrti izvor u mapama spominje samo jednom, dok se ostali izvori pojavljuju u mapama više različitih liječnika. Stoga usporedbom izvora koji se spominju u informacijskim mapama nastavnika hrvatskog jezika i književnosti i liječnika možemo zaključiti da nastavnici koriste znatno više raznolikijih informacijskih izvora nego što to čine liječnici koji su, čini se, skloniji držati se prepoznatih i ustaljenih putova u traženju informacija te ne posezati za nečim novim i eventualno nedovoljno provjerenim.

Rezultati također daju zaključiti da nastavnici hrvatskoga jezika i književnosti, s obzirom na to da dolaze iz područja humanističkih znanosti, preferiraju tiskane izvore, a liječnici, s obzirom na njihovu domenu biomedicine i zdravstva, daju prednost mrežnim izvorima. Uspoređujući težine navedenih izvora, vidljivo je kako su kod nastavnika na prva četiri mjesta pravopis, stručna literatura, internet i gramatika, a pretpostavlja se da izvore osim interneta podrazumijevaju u tiskanom obliku. S druge strane, izvori su s najvećom težinom koje su naveli liječnici internet i baza podataka *PubMed*, kolege i knjige (odnosno stručna literatura u tiskanom obliku). Izvori internet i *PubMed* imaju kod liječnika ukupnu težinu 27, dok internet kao izvor kod nastavnika ima težinu 7, ali pravopis, stručna literatura i gramatika imaju težinu 25 tako da možemo potvrditi kako nastavnici preferiraju tiskane izvore, a liječnici mrežne.

U našem uzorku rezultati su pokazali da stariji ispitanici DS2 više koriste mrežne izvore i internet općenito – od 16 su izvora čak njih 13 smjestili u Zonu 1, dok su mlađi ispitanici DS1 naveli svega 9 mrežnih izvora ukupno, i to najviše (po 4 izvora) u Zonu 1 i 2. Osim toga usporedbom težine izvora prema dobi utvrđeno je kako samo internet kao mrežni izvor kod dobne skupine 2 ima težinu 18, dok je kod dobne skupine 1 težina interneta 7.

Međutim iako mlađi ispitanici koriste manje mrežnih izvora od starijih, oni ipak, općenito gledajući, koriste više različitih izvora informacija od svojih starijih kolega. Osim što mlađi ispitanici ukupno koriste više izvora – 42 izvora koriste ispitanici DS1, a ispitanici DS2 koriste 37 izvora – također više od jednoga ispitanika DS1 koristi 10 izvora, dok više od jednoga ispitanika DS2 koristi samo 5 izvora.

Naši su rezultati također pokazali da su izvori navedeni u mapama informacijskih horizonata koje ispitanici najviše preferiraju pretežno mrežni. Ispitanici u manjoj mjeri preferiraju tiskanu literaturu, najčešće stručnu, a u najmanjoj mjeri preferiraju pomoć kolega. Kolege i predmetni stručnjaci određenih područja također su izvor koji ispitanici najmanje preferiraju, zatim tiskani izvori te mediji, stručni časopisi i opće tražilice. U slučaju konkretnoga problema ispitanici najčešće konzultiraju kolege iako ih kao izvor najmanje preferiraju iz različitih razloga te tiskane i zatim mrežne izvore. Za razrješavanje nedoumica ispitanici također najčešće konzultiraju kolege, a u jednakoj mjeri mrežne i tiskane izvore. Kriteriji koje uzimaju u obzir prilikom odlučivanja hoće li pristupiti određenim izvorima najčešće su brzina kojom mogu pristupiti izvoru, zatim dostupnost izvora te potom relevantnost. Ostali su kriteriji koje ispitanici uzimaju u obzir vrsta informacija koja im je potrebna, vrijeme koje imaju na raspolaganju, jasnoća, preglednost i razumljivost informacija, njihova kompleksnost, sistematičnost te korisnost.

Ti rezultati daju važan uvid u informacijske horizonte nastavnika hrvatskoga jezika i književnosti te liječnika, pružajući pregled informacijskih izvora koje ispitanici uključuju u svoje informacijske horizonte, načine i situacije u kojima ih koriste te razloge zbog kojih im pristupaju, odnosno zbog kojih ih izbjegavaju. Ovaj rad stoga može poslužiti kao smjerokaz moguće prilagodbe institucija u kojima su ispitanici zaposleni kako bi osigurali mogućnost korištenja izvora koje ispitanici nemaju priliku koristiti, a žele, ali isto tako pružiti im mogućnosti korištenja informacijskih izvora koje ispitanici koriste u iznimno maloj mjeri. U tom pogledu školske knjižnice te knjižnice pri zdravstvenim ustanovama (npr. medicinskim fakultetima, kliničkim bolnicama) imaju potencijalno izuzetno velik značaj u posredovanju potrebnih informacijskih izvora djelatnicima obrazovnih, odnosno zdravstvenih ustanova. Međutim u našem slučaju te su knjižnice uglavnom neprepoznate – primjerice iako većina institucija u kojima su ispitanici zaposleni ima knjižnicu, samo 3 od 10 ispitanika koriste njihove usluge. Rezultati ovog istraživanja stoga ukazuju i na to da knjižnice trebaju biti proaktivnije u približavanju svojih usluga korisnicima.

Istraživanje opisano u ovome radu usmjereno je na ponašanje stručnjaka prilikom pretraživanja informacija za potrebe posla prateći teorijski koncept i metodologiju informacijskih horizonata te je jedno od rijetkih provedenih istraživanja toga usmjerenja s obzirom na to da se istraživanja u velikoj mjeri usmjeravaju na studentsku populaciju. Ovaj rad također potvrđuje uspješnost korištenja metode polustrukturiranoga intervjuja i mapa informacijskih horizonata te, za razliku od velike većine prethodnih istraživanja, daje uvid u načine korištenja informacijskih izvora i kriterije za njihovo uključivanje u informacijske horizonte stručnjaka za potrebe posla. S obzirom na to da je ovo relativno nova metodologija u okviru hrvatskog knjižničarstva, bilo bi od posebnog značaja ponoviti ovo istraživanje na različitim drugim grupacijama kako različitih profesija tako i skupina pojedinaca okupljenih oko zajedničkih ideja ili interesa kao što smo imali prilike vidjeti kod stranih autora (npr. Fulton 2009; Veinot 2009).

Literatura

- Bates, M. 2009. "Information behavior." U: *Encyclopedia of Library and Information Sciences*, Third Ed., ed. by M. J. Bates i M. N. Maack, 2399-2391. CRC Press. <https://doi.org/10.1081/e-elis3-120043263>
- Bennett, N. L., L. L. Casebeer, R. E. Cristofco, i S. M. Strasser. 2004. "Physicians' Internet information-seeking behaviors." *The Journal of Continuing Education in the Health Professions* 24, 1:31–38. DOI:10.1002/chp.1340240106. (pristupljeno 9.11.2016.) <https://doi.org/10.1002/chp.1340240106>
- Billet, S. 2003. "Guiding vocational learning." U: *Developing Vocational Expertise*, J. Stevenson (Ed.). 226–246. Sydney : Allen %26 Unwin.
- Bitso, C.L.M. i I. Fourie. 2011. "Information-seeking behaviour of in-service secondary level geography teachers in Lesotho." *Mousaion* 29,2:173–194.
- Case, D. 2012. *Looking for information: a survey of research on information seeking, needs and behavior*. Bingley: Emerald Group Publishing Limited.
- Clarke, M.A., J. L. Belden, R. J. Koopman, L. G. Steege, J. L. Moore, S. M. Canfield, i M. S. Kim. 2013. "Information needs and information-seeking behaviour analysis of primary care physicians and nurses: a literature review." *Health Information and Libraries Journal* 30, 3:178–190. doi: 10.1111/hir.12036. (pristupljeno 9.11.2016.) <https://doi.org/10.1111/hir.12036>
- Dawes, M. i U. Sampson. 2003. "Knowledge management in clinical practice: a systematic review of information seeking behavior in physicians." *International Journal of Medical Informatics* 71, 1:9–15. [https://doi.org/10.1016/S1386-5056\(03\)00023-6](https://doi.org/10.1016/S1386-5056(03)00023-6)
- Dervin, B. 1997. "Given a context by any other name: methodological tools for taming the unruly beast." U: *Information Seeking in Context*, P. Vakkari, R. Savolainen and B. Dervin, eds. 13–38. London: Taylor Graham.
- Dias Gasque, K. C. G. i S. M. de Souza Costa. "Comportamento dos professores da educação básica na busca da informação para formação continuada." *Ciência da Informação* 32,3:54–61.
- Flanagan, J. 1954. "The critical incident technique." *Psychological Bulletin* 51, 4: 1–22. <https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo/cit-article.pdf>. (pristupljeno 21.8.2015.)
- Fulton, C. 2009. "Quid pro quo: information sharing in leisure activities." *Library Trends* 57, 4:753–768. <https://doi.org/10.1353/lib.0.0056>
- González- González, A. I., M. Dawes, J. Sánchez-Mateos, R. Riesgo-Fuertes, E. Escortell-Mayor, T. Sanz-Cuesta, and T. Hernández-Fernández. 2007. "Information needs and information-seeking behavior of primary care physicians." *Annals of Family Medicine* 5, 4:345–352. DOI: 10.1370/afm.681. (pristupljeno 9.11.2016.) <https://doi.org/10.1370/afm.681>

- Houtari, M. L. i E. Chatman. 2001. "Using everyday life information seeking to explain organizational behavior." *Library %26 Information Science Research* 23, 4:351–366.
- Hughes, H, K. Williamson i A. Lloyd. 2007. "Critical incident technique." *Exploring methods in information literacy research.*, edited by S. Lipu. 49–66. Wagga Wagga: Centre for Information Studies.
- Huvila, I. 2009. "Analytical information horizon maps." *Library and Information Science Research* 31, 1:18–28. <http://dx.doi.org/10.1016/j.lisr.2008.06.005>. (pristupljeno 21.8.2015.) <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2008.06.005>
- Johnston, B. i S. Webber. 2003. "Information literacy in higher education: a review and case study." *Studies in Higher Education* 28, 3: 335–352. <https://doi.org/10.1080/03075070309295>
- Lloyd, A. 2005. "Information literacy: different context, different concepts, different truths?" *Journal of Librarianship and Information Science* 37, 2: 82–88. <https://doi.org/10.1177/0961000605055355>
- Lloyd, A. 2006. "Information literacy landscapes: an emerging picture." *Journal of Documentation* 62, 5:570–583. <https://doi.org/10.1108/00220410610688723>
- Lloyd, A. 2004. "Working (in) formation: conceptualizing information literacy in the workplace." *Lifelong Learning: Whose Responsibility and What is Your Contribution: Proceedings of 3rd International Life Long Learning Conference*, 13–16 June. 212–224. Rockhampton: Central Queensland University Press.
- Marcella, R., H. Rowlands i G. Baxter. 2013. "The critical incident technique as a tool for gathering data as part of a qualitative study of information seeking behaviour." U: *Proceedings of the 12th European conference on research methodology for business and management studies*, edited by A. Mesquita, I. Ramos. 247–253. Guimares: University of Minho.
- Pettigrew, K. E. 1999. "Waiting for chiropody: contextual results from an ethnographic study of the information behaviour among attendees at community clinics." *Information Processing %26 Management* 35, 6: 801–817.
- Pilerot, O. 2012. "LIS research on information sharing activities: people, places, or informaiton." *Journal of Documentation* 68, 4:559–581. <https://doi.org/10.1108/00220411211239110>
- Savolainen, R. 2007. "Information source horizons and source preferences of environmental activists: a social phenomenological approach." *Journal of the American Society for Information Science %26 Technology* 58, 12: 1709–1719. DOI: 10.1002/asi.20644. (pristupljeno 21.8.2015.)
- Savolainen, R. i J. Kari. 2004. "Placing the internet in the information source horizons: a study of information seeking by internet users in the context of self-development." *Library %26 Information Science Research* 26, 4: 415–433. DOI: 10.1016/j.lisr.2004.04.004. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2004.04.004>

- Servais, M. M. 2012. Understanding teachers' information needs, perceived competencies, and information seeking behaviours for special education information: a thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree in Doctor of Philosophy. London, Ontario: University of Western Ontario. <http://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1951%26context=etd> (pristupljeno 9.11.2016.)
- Sonnenwald, D. 1999. "Evolving perspectives on human information behavior: contexts, situations, social networks and information horizons." U: *Exploring the contexts of information behaviour*, edited by T. Wilson, D. Allen. 176–190. London: Taylor Graham.
- Sonnenwald, D. 2005. "Information horizons." U: *Theories of information behavior*, edited by K. Fisher, S. Erdelez, L. McKechnie. 191–197. Medford, NJ: Information Today, Inc.
- Sonnenwald, D. i B. Wildemuth. 2001. "Investigating information seeking behavior using the concept of information horizons." <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.26.2993>. (pristupljeno 11.5.2016.)
- Sonnenwald, D., B. Wildemuth i G. Harmon. 2001. "A research method using the concept of information horizons: An example from a study of lower socioeconomic students' information seeking behaviour." *The New Review of Information Behaviour*, 2: 65–86. <http://eprints.rclis.org/7969/>. (pristupljeno 21.8.2015.)
- Talja, S. 2002. "Information sharing in academic communities: types and levels of collaboration in information seeking and use." *New Review of Information Behavior Research* 3:143–159.
- Tsai, T.-I. 2010. "Information horizons of Taiwanese graduate students." U: *iConference Proceedings*, edited by Reilly, M. 233–246. https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/14911/InformationHorizons_iConference_Tsai0106.pdf?sequence=2. (pristupljeno 21.8.2015.)
- Tsai, T.-I. 2012. "Social Networks in the Information Horizons of Undergraduate Students." *Journal of Library and Information Studies* 10, 1: 19–45. <http://jlis.lis.ntu.edu.tw/article/v10-1-2.pdf>. (pristupljeno 21.8.2015.)
- Tsai, T.-I i K.-S. Kim. 2013. "Information horizons of college students: Source preferences and source referrals in academic contexts." *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology* 50, 1: 1–5. DOI: 10.1002/meet.14505001120. <https://doi.org/10.1002/meet.14505001120>
- Urquhart, C. 2001. "Bridging information requirements and information needs assessment: do scenarios and vignettes provide a link?" *Information Research* 6, 2. <http://www.informationr.net/ir/6-2/paper102.html>. (pristupljeno 21.8.2015.)

- Veinot, T. 2009. "Interactive acquisition and sharing: understanding the dynamics of HIV/AIDS information networks." *Journal of American Society for Information Science and Technology* 60, 11:2313–2332. <https://doi.org/10.1002/asi.21151>
- Wilson, T. D. 2000. "Human information behavior." *Informing science* 3, 2: 49–55. <https://www.ischool.utexas.edu/~i385e/readings/Wilson.pdf>. (pristupljeno 21.8.2015.)

Abstract

Information horizons of Croatian experts in different professions

This paper presents findings of a study based on the concept of information horizons, which was proposed in 1999 by Diane Sonnenwald with purpose of exploration human information behaviour. Sonnenwald suggests in her framework that certain types of data, which have not been traditionally included in studies of information behaviour, are important. These data include when and why people access (or why they do not access) information resources and channels, relationships and interconnectedness among information resources, individual preferences and evaluation of information resources and the impact of contexts and situations on the information seeking process. Since the concept of information horizons includes a mixture of data collection methodologies, this paper brings only the data obtained through information horizon maps.

The research described in the paper was conducted in May 2015 in Osijek, Croatia and included ten respondents – five teachers of Croatian language and literature and five physicians. The purpose of the research was to learn how information horizons and information sources they are comprised of differ between observed professions and between two age groups in which we divided the respondents. For the purpose of this research, we used semi-structured interviews using the critical incident technique, map drawing technique, but also a short questionnaire we created. Maps consisted of three concentric circles named Zone 1, 2 and 3 and the sources listed in the maps were weighed accordingly.

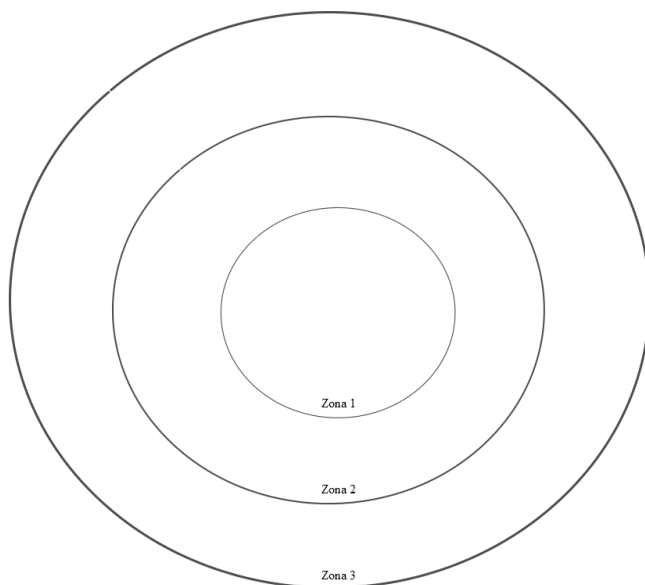
Our results show that although online and printed sources are widely used by all our respondents, physicians show slight preference for online, whereas teachers for printed resources. Younger respondents tend to use a wider variety of information sources whereas older respondents tend to prefer online sources. This is the first research of information horizons in Croatia, and one of few researches in general that deal with information horizons of members of different professions.

KEYWORDS: information horizons, information sources, user information behaviour, physicians, teachers

Prilozi

Prilog 1. Primjer upute za unošenje izvora na mapu informacijskoga horizonta pripremljene za ispitanike te popratnih pitanja za njihovo objašnjenje

Pred Vama se nalazi mapa informacijskih horizonata. Molim Vas dopunite ju opisujući informacijske izvore koje izabirete prilikom rješavanja informacijskih problema / obveza s kojima se susrećete na poslu. Pokušajte uključiti sve resurse koje u takvim prilikama koristite te ih smjestite u jednu od zona (1, 2 ili 3), ovisno o tome kojem izvoru osobno dajete prednost, odnosno izvor koji najradije birate smjestite u Zonu 1, izvor koji odabirete nešto rjeđe smjestite u Zonu 2, a izvor koji najrjeđe konzultirate smjestite u Zonu 3.

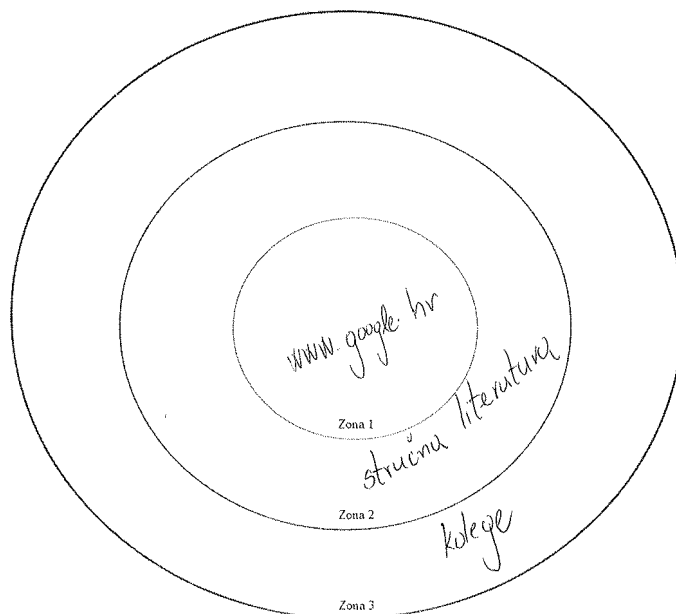

1. Molim Vas objasnite izvore i kanale koje ste naveli na mapi na primjeru problema / obveze za čije ste ih rješavanje koristili.
 - Koji od navedenih izvora najviše preferirate i zašto?
 - Koji od izvora koje ste naveli najmanje preferirate? Zašto?
 - Koje izvore konzultirate prilikom rješavanja konkretnoga problema ili obveze na poslu i zašto?

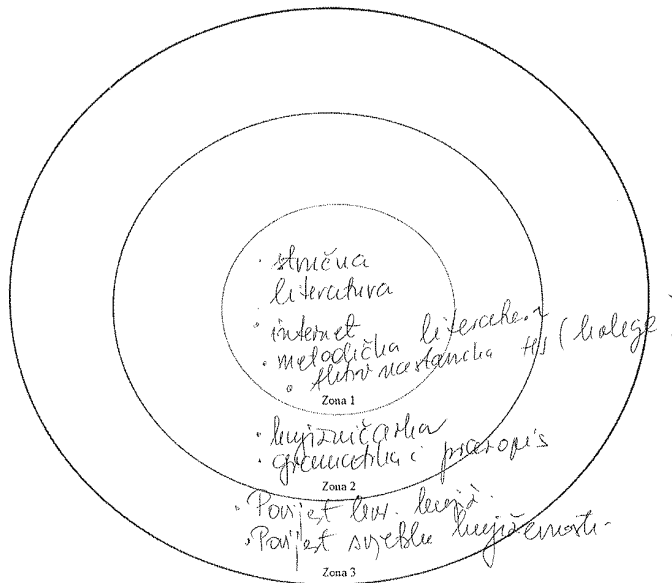
- Koje izvore konzultirate kada ste u nedoumici ili imate poteškoća s rješavanjem problema ili obveze? Zašto?
- Kojim izvorima dajete prednost prilikom rješavanja problema? Mijenja li se to od situacije do situacije? Ako da, u kojim situacijama dajete prednost kojem izvoru?
- Kojim izvorima dajete prednost prilikom rješavanja problema? Mijenja li se to od situacije do situacije? Ako da, u kojim situacijama dajete prednost kojem izvoru?
- Što obično uzimate u obzir kada odlučujete hoćete li pristupiti izvorima ili ne?
- Postoji li izvor ili kanal koji ste htjeli koristiti, ali niste imali priliku, pa stoga nije na mapu? Molim Vas pojasnite tu situaciju.
-

Prilog 2. Primjeri ispunjenih mapa informacijskih horizonata

Nastavnici

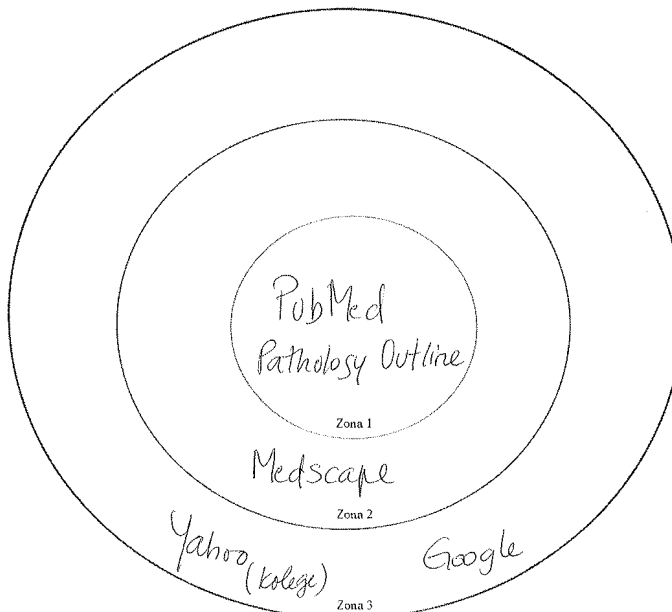

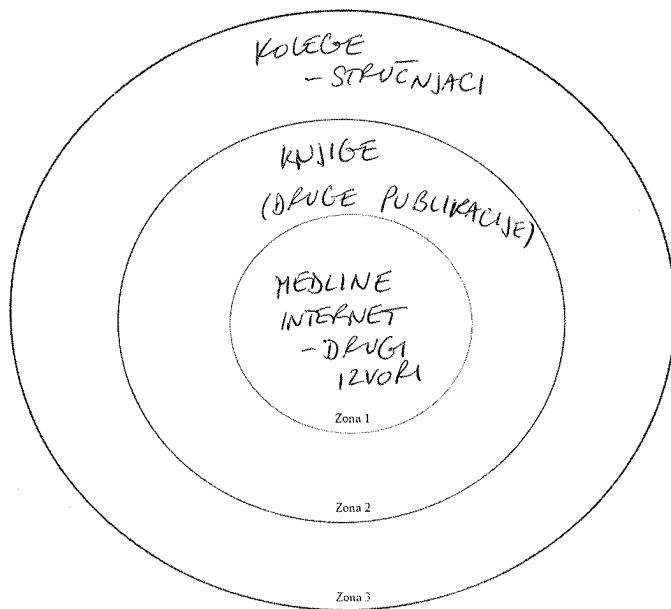
Ispitanik N1

Ispitanik N2

Liječnici

Ispitanik L2